

Pripovjedne sposobnosti i navike čitanja odraslih govornika

Martinović, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:210400>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Pripovjedne sposobnosti i navike čitanja
odraslih govornika

Ana Martinović

Zagreb, rujan 2024.

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Pripovjedne sposobnosti i navike čitanja
odraslih govornika

Ana Martinović

izv. prof. dr. sc. Gordana Hržica

Zagreb, rujan 2024.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Pripovjedne sposobnosti i navike čitanja odraslih govornika* i da sam njegova autorica. Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Ana Martinović

Mjesto i datum: Zagreb, rujan 2024.

Pripovjedne sposobnosti i navike čitanja odraslih govornika

Ana Martinović

izv. prof. dr. sc. Gordana Hržica

SAŽETAK

Pripovijedanje je sposobnost koja se razvija cijeli život. Narativnom analizom pripovjednog diskursa možemo dobiti pregršt informacija o jezičnim sposobnostima pojedinaca. Djeca su kroz aktivnosti zajedničkog čitanja već od rane dobi izložena različitim jezičnim strukturama te bogatom rječniku. Mnoga su istraživanja pokazala kako djeca kojima se više čita imaju bolje pripovjedne vještine, no ta je poveznica slabo istražena u odrasloj dobi. Cilj je ovog rada bio analizirati i opisati pripovjedne sposobnosti, odnosno mikrostrukturu pripovjednog diskursa te navike čitanja odraslih osoba urednog jezičnog statusa. Analizirani su pripovjedni uzorci 50 ispitanika prikupljeni pomoću hrvatske inačice Višejezičnog instrumenta za ispitivanje pripovijedanja (MAIN). Izračunati su koeficijenti korelacije između navika čitanja te sintaktičke složenosti i rječničkog bogatstva. Rezultati istraživanja pokazali su da postoji statistički značajna povezanost između navika čitanja odraslih te sintaktičke složenosti mjerene prosječnom duljinom komunikacijske jedinice. Iz toga možemo zaključiti da odrasle osobe koje češće čitaju imaju bolje pripovjedne sposobnosti. Međutim, ta se poveznica nije pokazala statistički značajnom kada je sintaktička složenost mjerena gustoćom klauza. Nije utvrđena povezanost ni rječničkog bogatstva i navika čitanja. Takvi rezultati upućuju na velike individualne razlike među odraslima te različite načine uporabe sintaktičkih znanja. Također je moguć utjecaj raznih čimbenika koji nisu kontrolirani u ovom istraživanju. Ovo istraživanje pruža informacije o navikama čitanja te pripovjednim sposobnostima odraslih govornika hrvatskog jezika, što je još uvijek veoma neistraženo područje te pridonosi logopedskome radu koji često podrazumijeva procjenu jezičnih sposobnosti kroz pripovijedanje.

Ključne riječi: pripovijedanje, navike čitanja, mikrostruktura, odrasli

Narrative abilities and reading habits in adults

Ana Martinović

Associate Professor Gordana Hržica, PhD

ABSTRACT

Narration is a skill that is being developed our whole lives. By analysing narrative discourse, we can obtain a lot of information regarding linguistic abilities of individuals. From an early age, children are exposed to various linguistic structures and a rich vocabulary through shared reading activities. Many research studies have shown that children who are read to more often have better narrative abilities, but this connection hasn't been as researched in adulthood. The goal of this study was to analyse and describe narrative abilities, specifically the microstructure of narrative discourse, and the reading habits of adults with typical language development. Narrative samples were collected from 50 participants using the Croatian version of the Multilingual Assessment Instrument for Narratives (MAIN) and analysed. Correlation coefficients were calculated between reading habits, syntactic complexity, and lexical richness. The research results showed a statistically significant correlation between adults' reading habits and syntactic complexity measured by the mean length of communication units. From this, we can conclude that adults who read more frequently have better narrative abilities. However, this correlation was not statistically significant when syntactic complexity was measured by clausal density. No correlation was found between lexical richness and reading habits. These results imply significant individual differences among adults and different ways of using their syntactic knowledge. Various factors that were not being controlled in this study may also have an influence on individuals' narrative skills. This research provides information about the reading habits and narrative abilities of adult Croatian speakers, which is still a very under-researched area, and contributes to the speech-language pathology practice, which often involves assessing language abilities through narrative discourse.

Key words: narration, reading habits, microstructure, adults

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. PRIPOVJEDNI DISKURS.....	1
1.2. ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA RAZVOJ PRIPOVIJEDANJA	3
1.2.1. Jezični čimbenici	3
1.2.2. Kognitivni čimbenici	4
1.2.3. Socioekonomski čimbenici.....	4
1.3. POVEZANOST PRIPOVIJEDANJA I ČITANJA	5
1.4. NAVIKE ČITANJA	7
1.5. ANALIZA PRIPOVJEDNOG DISKURSA.....	8
1.5.1. Sintaktička složenost	9
1.5.2. Rječničko bogatstvo	10
2. CILJ ISTRAŽIVANJA.....	11
2.1. PRETPOSTAVKE	11
3. METODOLOGIJA	12
3.1. SUDIONICI.....	12
3.2. MJERNI INSTRUMENTI	12
3.3. TRANSKRIPCIIJA	13
3.4. ANALIZA SINTAKTIČKE SLOŽENOSTI.....	14
3.4.1. Prosječna duljina komunikacijske jedinice.....	14
3.4.2. Gustoća klauza	14
3.5. ANALIZA RJEČNIČKOG BOGATSTVA	15
3.6. PREDISTRAŽIVANJE VARIJABLI	15
3.7. OBRADA PODATAKA	16
4. REZULTATI.....	17
4.1. NAVIKE ČITANJA	17
4.2. SINTAKTIČKA SLOŽENOST	18
4.3. RJEČNIČKO BOGATSTVO.....	19
5. RASPRAVA.....	20
5.1. SINTAKTIČKA SLOŽENOST PRIPOVJEDNOG DISKURSA I NAVIKE ČITANJA	20
5.2. RJEČNIČKO BOGATSTVO PRIPOVJEDNOG DISKURSA I NAVIKE ČITANJA	22
5.3. OGRANIČENJA I SMJERNICE ZA DALJNJA ISTRAŽIVANJA	24
6. ZAKLJUČAK	25
LITERATURA.....	26

POPIS TABLICA

<i>Tablica 1.</i> Deskriptivna statistika za varijable Navike čitanja	17
<i>Tablica 2.</i> Deskriptivna statistika za varijable PDKJ i Gustoća klauza	18
<i>Tablica 3.</i> Deskriptivna statistika za varijablu Rječnička raznolikost	19

POPIS SLIKA

<i>Slika 1.</i> Čestotnost čitanja odraslih osoba	17
---	----

1. UVOD

Pripovijedanje je složena sposobnost koja zahtijeva integraciju jezičnih i kognitivnih vještina. Razvoj pripovijedanja odvija se usporedno s jezičnim razvojem te ovladavanje ovim diskursnim oblikom traje cijeli život. Povećanjem kronološke dobi proizvode se sve složeniji narativi, no pronalazi se i utjecaj drugih čimbenika poput jezika, kognicije te socioekonomskog statusa. Pripovijedanje se smatra jednom od sastavnica rane pismenosti te se u njegovom razvoju naglašava i važnost kućnog okruženja za razvoj pismenosti (KORP). Kvalitetniji KORP, a posebice aktivnosti zajedničkog čitanja, povezuju se s boljim pripovjednim sposobnostima (Dobravac i Zuliani Blašković, 2022). Osim u razdoblju rane pismenosti, KORP i izloženost čitanju važni su čimbenici kvalitetnog pripovijedanja i kod starije djece te adolescenata (Hamilton, O'Halloran i Cutting, 2021). Iz aktivnosti KORP-a proizlaze i navike čitanja koje su se pokazale kao važan čimbenik u produkciji složenijih narativa. Međuodnos različitih čimbenika rezultira velikim individualnim razlikama u pripovjednom diskursu u svim razdobljima života. S obzirom na složenost pripovijedanja, narativna analiza vrlo je vrijedan alat koji nam pruža neiscrpan izvor informacija o jezičnim sposobnostima pojedinca, što ima veliki značaj u kliničkom radu. Polazeći od dosadašnjih spoznaja dobivenih istraživanjem dječjeg pripovjednog diskursa, cilj ovoga rada je ispitati povezanost navika čitanja i pripovjednih sposobnosti odraslih govornika.

1.1. PRIPOVJEDNI DISKURS

Za diskurs kažemo da predstavlja nadrečeničnu razinu jezika (Stubbs, 1983), pri čemu se naglašava da se radi o jeziku koji je u upotrebi (Brown i Yule, 1983). Kao jedna jezična cjelina, on obuhvaća mnoštvo jezičnih jedinica koje su u međuodnosu (Barić i sur., 1997). Proizvodnja diskursa zahtijeva integraciju jezičnih i kognitivnih sposobnosti te prati njihov razvoj. Stoga proces ovladavanja raznim diskursnim vrstama traje koliko i jezični razvoj, odnosno cijeli život (Trtanj i Kuvač Kraljević, 2017).

Jedna vrsta diskursa je i pripovijedanje. Pripovijedanje (naracija) je sposobnost nizanja vremenski i uzročno povezanih događaja koji proizlaze iz kognitivnih i afektivnih stanja likova te su tematski organizirani (Aksu-Koç i Aktan-Erciyes, 2018). Dobro strukturiran diskurs je onaj u kojem pripovjedač upotrebljava razne jezične oblike kako bi oblikovao koherentnu i kohezivnu cjelinu (Halliday i Hasan, 1976, prema Aksu-Koç i Aktan-Erciyes, 2018). Pripovjedne sposobnosti mogu se promatrati s obzirom na makrostrukturu i mikrostrukturu.

Makrostruktura predstavlja strukturalnu razinu diskursa, dok se mikrostruktura odnosi na elemente unutar rečenice, poput sintakse i leksika (Gagarina i sur., 2012). Aksu-Koç i Aktan-Erciyes (2018) navode da su za dobre pripovjedače ključne tri različite vrste znanja. Konceptualno znanje sastoji se od scenarija i shema priča. Scenariji su generalizirane reprezentacije koje obuhvaćaju znanja o različitim događajima i njihovim kontekstima, dok su sheme priča kognitivne reprezentacije vremenskih i uzročnih veza događaja te čine temelj makrostrukturi priče. Neophodno je i jezično znanje, odnosno mogućnost slaganja jezičnih jedinica kako bi sintaktički povezali događaje na kohezivan način i time pridonijeli koherentnosti diskursa. Pragmatičko znanje omogućuje prilagođavanje narativa situaciji i slušateljima te jasno referiranje odabirom odgovarajućih jezičnih oblika. Pripovjedni diskurs stoga pruža mnoštvo informacija o kognitivnim, jezičnim i sociokulturnim vještinama tijekom različitih stadija razvoja (Justice i sur., 2006) zbog čega je središte mnogih jezičnih istraživanja.

Pripovjedni diskurs prolazi opsežan razvoj između djetetove druge i pete godine. S dvije godine djeca proizvode dvočlane iskaze, dok s pet godina već mogu pripovijedati složenije priče od nekoliko epizoda. U ovome razdoblju počinju se upotrebljavati jednostavni konektori kako bi se rečenice kohezivno formirale u cjelinu (Peterson i McCabe, 1991, prema Lever i Sénéchal, 2011). Priče su također bogatije detaljima koji slušateljima omogućavaju da razumiju glavne likove i njihovu motivaciju (Stein i Glenn, 1979). S vremenom se djeca više služe konektorima te počinju više rabiti uzročno, nego vremensko povezivanje događaja. Tako se između pete i devete godine zapaža jasna promjena u duljini i sofisticiranosti proizvedenih narativa (Berman, 1988). Narativi se nastavljaju razvijati i usložnjavati tijekom obrazovanja. Krajem osnovne škole opaža se porast sintaktičke složenosti, što odgovara razdoblju većih zahtjeva u školi i izloženosti formalnijim diskursnim oblicima i jezičnim strukturama (Nippold, Hesketh i sur., 2005; Trtanj i Kuvač Kraljević, 2017). Berman (2008) također naglašava razliku u pripovjednim sposobnostima između 9 i 16 godina. Svojim istraživanjem potvrđuje da što su starija, djeca efikasnije barataju sve većim rasponom različitih jezičnih elemenata kako bi proizvela koherentne narative. Tako razlikujemo narative starije djece i adolescenata s obzirom na duljinu te složenost sintakse i rječnika (Sun i Nippold, 2012). Istraživanje Ravid (2006) ukazuje na značajan rast broja apstraktnih riječi u pripovjednom diskursu adolescenata, naspram starije djece, a slične se razlike nalaze i usporedbom pripovijedanja adolescenata i odraslih govornika. Istraživanja kvalitete pripovijedanja odraslih osoba različite starosne dobi ne pružaju jednoznačne rezultate, što može upućivati na postojanje većih individualnih razlika.

Waters, Köber, Raby, Habermas i Fivush (2019) ukazuju i na stilske razlike među pripovjednim diskursima odraslih te pronalaze stabilne individualne razlike u pripovijedanju tijekom godina.

1.2. ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA RAZVOJ PRIPOVIJEDANJA

Kvaliteta pripovijedanja se, dakle, povećava s kronološkom dobi. Međutim, u svim dobnim skupinama pronalazimo varijabilnost na individualnim razinama, što upućuje na utjecaj različitih čimbenika na razvoj pripovijedanja (Nippold, Hesketh i sur., 2005).

1.2.1. Jezični čimbenici

Pripovijedanje počiva na jezičnim sposobnostima. Da bismo proizveli (i razumjeli) pripovjedni diskurs, neophodna su nam jezična znanja (Aksu-Koç i Aktan-Erciyees, 2018). Bolje jezične sposobnosti stoga dovode i do kvalitetnijih narativa. Vještom upotrebom jezičnih elemenata postižu se koherencija i kohezija diskursa (Halliday i Hasan, 1976, prema Aksu-Koç i Aktan-Erciyees, 2018). Budući da jezične sposobnosti i same prolaze kroz opsežan razvoj, moguće je da se u različitim stadijima razvoja djeca pri pripovijedanju oslanjaju na različite jezične vještine. Kako bi proizveli kompleksnije narative, potrebna su i opsežnija sintaktička znanja. Stoga dok djeca ne ovladaju složenim sintaktičkim strukturama, potpomažu se rječničkim znanjima pri organizaciji diskursa (Košutar, Kramarić i Hržica, 2022).

Utjecaj jezičnih čimbenika na pripovijedanje najčešće je proučavan usporedbom djece s jezičnim teškoćama i djece urednog razvoja. Istraživanja koja su se bavila djecom s jezičnim poremećajima upućuju na postojanje teškoća s razumijevanjem i proizvodnjom narativa (Davies, Shanks i Davies, 2004). Poznato je kako se jezične teškoće odražavaju u jezičnoj proizvodnji pa tako djeca s jezičnim poremećajima proizvode kraće i sintaktički jednostavnije narative od vršnjaka urednog razvoja (Mäkinen i sur., 2014). Razlike su prisutne i u pisanom diskursu te se uočavaju i u kasnijem djetinjstvu i adolescenciji (Hržica, Košutar i Kramarić, 2019). Ponekad se i kod urednog razvoja s porastom kronološke dobi uočavaju kraći narativi. Međutim, u tom slučaju može biti riječ o složenijim narativima koji su zapravo odraz naprednijih pripovjednih sposobnosti te sadrže sve važne elemente, neovisno o duljini izrečenog (Košutar i sur., 2022). Nadalje, u slučaju stečenih jezičnih poremećaja poput afazije opaža se utjecaj leksičkih i sintaktičkih teškoća na cjelokupnu strukturu te se posljedično uočava smanjenje kohezije diskursa. Drugim riječima, deficiti u mikrostrukturnim (jezičnim) elementima utječu na makrostrukuru pripovijedanja (Andreetta i Marini, 2014; Jozipović, Hržica i Košutar, 2021).

1.2.2. Kognitivni čimbenici

Pripovijedanje je kognitivno zahtjevan zadatak. Ono od pripovjedača zahtijeva istovremenu integraciju različitih znanja. Tako je prilikom pripovijedanja potrebno odabrati odgovarajući rječnik, strukturalno i sekvencijalno organizirati događaje te sintaktičkim strukturama sve povezati u kohezivnu i koherentnu cjelinu (Norbury Gemmell i Paul, 2014). Ne čudi, stoga, da veći kognitivni kapaciteti odražavaju bolje i složenije narative (Karlsen, Geva i Lyster, 2016). To se može primijetiti već u ranoj dječjoj dobi kada se narativi kvalitetnije makrostrukture povezuju s kognitivnim sposobnostima (Curenton, 2011).

Prepoznat je i međudnos pripovjednih sposobnosti i izvršnih funkcija. Kod osoba s poremećajima koji se očituju teškoćama u izvršnim funkcijama, pronalaze se kraći te jednostavniji narativi. Odrasle osobe s poremećajem pažnje i hiperaktivnosti (ADHD) ostvaruju značajno slabije rezultate i na mikrostrukturnoj i na makrostrukturnoj razini pripovijedanja, nego osobe bez dijagnoze ADHD-a (Miranda, Baixauli i Colomer, 2012). U kontekstu pripovjednih sposobnosti istraživana je i poremećaj spektra autizma (PSA) kojeg karakteriziraju i komunikacijske te teškoće socijalne kognicije. Djeca s PSA-om pri pripovijedanju proizvode kratke narative te ih rijetko povezuju uzročnim vezama. To se očituje i u odrasloj dobi kada pripovjedni diskurs osoba s PSA-om odlikuju jednostavnije sintaktičke strukture. Razlike se pronalaze i na makrostrukturnoj razini, odnosno u strukturiranju i koheziji narativne cjeline (Geelhand, Papastamou, Deliens i Kissine, 2020; King, Dockrell i Stuart, 2014; Rollins, 2014). Procesom starenja može doći do opadanja kognitivnih sposobnosti, kada se u pripovjednom diskursu uočavaju makrostrukturne razlike u vidu slabije kohezije i koherentnosti (Karali, Maviš i Cinar, 2023; Sherratt i Bryan, 2019).

1.2.3. Socioekonomski čimbenici

Istraživana je i utjecaj socioekonomskog statusa (SES) na razvoj pripovijedanja. U istraživanju Mozzanice i sur. (2016) pronađena je povezanost obiteljskog SES-a i pripovjednih sposobnosti, pri čemu je SES bio definiran razinom obrazovanja i zaposlenjem roditelja. S druge strane, istraživanje Silve, Ferreire i Queiroge (2014) nije potvrdilo obrazovanje majke kao značajan čimbenik u razvoju vještine pripovijedanja. Međutim, zanimljivo je istaknuti da je utjecaj na pripovjedne sposobnosti pronađen kada su u obzir uzeti i aspekti poput majčine učestalosti čitanja djetetu. Dakle, može se zaključiti da su djeca iz obitelji nižeg SES-a rjeđe okružena knjigama, manje im se čita te imaju manje prilika čuti različite jezične strukture (Fekonja-Peklaj, Marjanović-Umek i Kranjc, 2010).

1.3. POVEZANOST PRIPOVIJEDANJA I ČITANJA

Pripovijedanje se smatra jednom od sastavnica rane pismenosti. Rana pismenost odnosi se na sposobnosti koje predstavljaju preduvjete ovladavanju čitanjem, a koje dijete usvaja prije formalnog obrazovanja. Najčešće to uključuje pripovjedne sposobnosti, fonološku svjesnost, poznavanje slova, rječnička znanja te koncept i motivaciju za tisk (Lenček i Užarević, 2016). Budući da se ove vještine usvajaju prije početka formalnog obrazovanja, veliku ulogu u njihovom poticanju imaju roditelji te kućno okruženje. Kućno okruženje za razvoj pismenosti (KORP; engl. *home literacy environment* - HLE) pojam je koji obuhvaća razne čimbenike kućnoga okruženja za koje se pretpostavlja da imaju utjecaja na razvoj pismenosti. KORP se temelji na interakciji i zajedničkim aktivnostima roditelja i djece, materijalima kojima su okruženi te roditeljskim stavovima prema pismenosti (Dobravac i Zuliani Blašković, 2022). Jedna je od glavnih komponenti KORP-a zajedničko čitanje. Kroz aktivnosti zajedničkog čitanja djeca su od rane dobi izložena različitim jezičnim strukturama, gramatičkim oblicima i bogatom rječniku (Leseman, Scheele, Mayo i Messer, 2007). Također, tijekom ovih aktivnosti roditelji mogu davati dodatne informacije o priči, pritom podupirući usvajanje pripovjednih sposobnosti kod djeteta (Lever i Sénéchal, 2011). Stoga, češće aktivnosti zajedničkoga čitanja izlažu dijete mnoštvu situacija u kojima može čuti dobro strukturirane narative, što može utjecati na njegovo razumijevanje te sposobnosti produkcije narativa (Grøver i sur., 2023). Istraživanja su pokazala kako djeca kojima se više čita imaju razvijenije pripovjedne sposobnosti (Leseman i sur., 2007; Lever i Sénéchal, 2011).

Dobravac i Zuliani Blašković (2022) istraživale su međuodnos KORP-a i pripovjednih sposobnosti dvojezične djece u talijansko-hrvatskim obiteljima. Pripovjedne sposobnosti procijenjene su na makrostrukturnoj i mikrostrukturnoj razini za oba jezika, pri čemu je potvrđeno da je hrvatski dominantan jezik svih 20 predškolske djece. Rezultati su pokazali da je učestalije čitanje djeci povezano s mikrostrukturnom razinom djetetova pripovijedanja. Djeca kojoj su roditelji češće čitali u svome su pripovjednome diskursu proizvela veći broj različitih riječi, odnosno ukupno veći broj pojavnica. S druge strane, ustanovljeno je kako je makrostruktura djetetova pripovijedanja povezana s ranijim uvođenjem pričanja priča. Drugim riječima, djeca kojima su roditelji rano počeli pričati priče (najkasnije s dvije godine), i sama su pri pripovijedanju bolje strukturirala narative. Svi dobiveni rezultati odnose se na hrvatski jezik.

Griffin, Hemphill, Camp i Wolf (2004) dokazali su da je makrostruktura pripovjednih sposobnosti predškolske djece bolji prediktor uspješnog razvoja pismenosti u školskoj dobi,

nego razvijenost morfosintakse. Mnogi drugi autori također su utvrdili povezanost pripovjednih sposobnosti djece u predškolskoj dobi s njihovim kasnijim razvojem pismenosti i školskim uspjehom (Babayigit, Roulstone i Wren., 2021; Bigozzi i Vettori, 2016; Reese, Suggate, Long i Schaughency, 2010). Ovakvi rezultati pronalaze se i u istraživanjima s dvojezičnom djecom (Bitetti i Hammer, 2016; Bitetti, Hammer i López, 2020). Važno je naglasiti kako su i mikrostruktura i makrostruktura u međuodnosu jer djeca ne mogu proizvesti strukturiranije narative ako nemaju adekvatne jezične sposobnosti za to. Stoga se razvoj mikrostrukture odražava i na makrostrukturnoj razini (Bitetti i sur., 2020). Odnos pripovjednih sposobnosti i sposobnosti čitanja potvrđen je i u longitudinalnom istraživanju Reese i sur. (2010), gdje se pokazalo kako povezanost pripovjednih i čitalačkih sposobnosti jača tijekom prve tri godine formalnog obrazovanja. Može se stoga zaključiti da pripovjedne sposobnosti u predškolskoj dobi podržavaju razvoj pismenosti, odnosno sposobnosti poput tečnog čitanja, čitanja s razumijevanjem i oblikovanja pisanog diskursa, kao i sam školski uspjeh (Dobravac i Zuliani Blašković, 2022).

Iako se pregršt autora bavi istraživanjem pripovjednih sposobnosti te njihove povezanosti s čitanjem i pismenošću, takva se istraživanja većinom fokusiraju na razdoblje rane pismenosti ili školske dobi. Što su djeca starija, sve je manje literature na ovu temu. Tek se nekolicina radova orijentira na pripovjedne sposobnosti u kasnome djetinjstvu, adolescenciji te odrasloj dobi (Hržica, Trtanj i Košutar, 2021; Nippold, 2000; Nippold, Frantz-Kaspar i Vigeland, 2017). Međutim, Hamilton i sur. (2021) tvrde kako i u kasnome djetinjstvu postoje značajne individualne razlike pri produkciji pripovjednog diskursa koje su povezane s navikama čitanja. Tako su u svome istraživanju autorice dokazale da su djeca koja više čitaju u slobodno vrijeme ujedno i naprednija na makrostrukturnoj razini pripovijedanja. U kasnom djetinjstvu i adolescenciji često dolazi do opadanja zainteresiranosti za čitanje (Nippold i sur., 2005), no i tada češće navike čitanja pozitivno utječu na pragmatičku sposobnost pripovijedanja (Salem, Ferreira da Silva, Felizardo, Holz i Fonesca, 2023). Boerma, Mol i Jolles (2018) napominju kako bi veći angažman roditelja u aktivnostima KORP-a u ovom razdoblju mogao spriječiti gubitak interesa za čitanjem.

Čitanje se veže i s produkcijom jezika na razini rečenice (mikrostrukturom) pa tako djeca i odrasli koji su bili izloženiji čitanju proizvode složenije sintaktičke strukture (Montag i MacDonald, 2015). Poznato je i da adolescenti i odrasli govornici u svom pripovjednom diskursu rabe sintaktički složenije strukture, nego u razgovornom diskursu (Nippold i sur., 2014, 2017). Razlog tome može biti to da priče sadržavaju apstraktne koncepte koji u razgovoru

nisu toliko česti. Pritom se ističu niskočestotne riječi i složenija sintaksa te stimuliraju čitatelja (Hamilton i sur., 2021). Tako u knjigama, novinama i časopisima možemo pronaći veći broj sofisticiranijih, odnosno rjeđih i težih riječi, nego u uzorcima govorenoga jezika (Cunningham i Stanovich, 1998). Također, porast sintaktičke složenosti opaža se pri kraju osnovnoškolskog obrazovanja kada su zahtjevi u školi veći te su djeca više izložena formalnijim diskursnim oblicima i jezičnim strukturama (Nippold, Hesketh i sur., 2005; Trtanj i Kuvač Kraljević, 2017). Smatra se da čitanje uvelike doprinosi razvoju rječnika tijekom cijeloga života (Nippold, 2002). Tako je istraživanje Salem i sur. (2023) pokazalo da adolescenti koji češće čitaju imaju razvijenije rječnike.

Ovi odnosi pronalaze se kod usvajanja prvog i drugog jezika, a vrijede i u dječjoj i u odrasloj dobi (Clark i Rumbold, 2006). Sve ovo govori u prilog istraživanjima pripovjednog diskursa, budući da na taj način dobivamo uvid u složenost jezika koji se upotrebljava. Međutim, povezanost navika čitanja i pripovjednih sposobnosti u odrasloj dobi i dalje je slabo istražena.

1.4. NAVIKE ČITANJA

Kada usvoje vještine čitanja, bolji čitatelji imaju tendenciju više čitati te su motiviraniji, što zauzvrat dovodi do jačanja vještine čitanja i rječničkih znanja (Clark i Rumbold, 2006). Usvajanje novog vokabulara kroz čitanje prisutno je već i u kontekstu zajedničkog čitanja roditelja i djeteta. Ako se djetetu učestalo čitaju iste priče, ono će s vremenom usvojiti riječi prisutne u tim pričama (Dobravac i Zuliani Blašković, 2022).

Navike čitanja moguće je promatrati iz različitih perspektiva te istraživati njihovu povezanost s raznim sposobnostima. Dosad su već spomenuta mnoga istraživanja koja povezuju čitanje s pripovijedanjem, rječničkim i gramatičkim znanjima te općenito pismenošću. Pregledom literature ustanovljeno je kako mnogi autori, svjesni korisnosti čitanja, istražuju koliki je interes adolescenata i studenata za čitanje, što točno čitaju te koliko često posežu za čitanjem u slobodno vrijeme (Hopper, 2005; Huang i sur., 2014; Nippold i sur., 2005; Suganya i Kalivani, 2023). Utjecaj KORP-a očituje se i u adolescentskoj dobi. Iako je poznato da je u toj dobi interes za čitanjem manji, pokazalo se kako na to mogu utjecati roditeljski angažman i aktivni KORP (Strommen i Mates, 2011). Štoviše, roditelji i KORP imaju veći doprinos u poticanju interesa za čitanje, nego učitelji i vršnjaci (Klauda, 2009). Tako su se adolescenti iz obitelji u kojima su se učestalo provodile aktivnosti KORP-a pokazali kao zainteresiraniji za čitanje te u starijoj dobi češće čitali u slobodno vrijeme (Notten i Becker, 2017). Gottfried, Schlackman, Gottfried

i Boutin-Martinez (2015) dokazali su da je količina vremena provedena čitanjem djetetu od rane dobi povezana s njegovom kasnijom motivacijom za čitanje, a posljedično i akademskim uspjehom. Navike čitanja učenika i studenata nerijetko se povezuju sa školskim i akademskim uspjesima (Cupp, Dyer, Morrison i Tracz, 2014; Gallik, 1999). Budući da živimo u digitalnome dobu te su nam dostupni različiti izvori i oblici knjiga i novina, dobar dio istraživanja bavi se i temama navika čitanja u doba tehnologije (Begović i Labaš, 2023; Shimray, Keerti i Ramaiah, 2015). Također se ističu i istraživanja o stavovima prema čitanju (Stanić i Jelača, 2017; Stokmans, 1999). Pozitivni stavovi i uživanje u čitanju kod starije djece povezano je s aktivnim KORP-om (Wiescholek, Hilkenmeier, Greiner i Buhl, 2018).

S odmicanjem kronološke dobi, broj istraživanja navika čitanja se smanjuje. Navike čitanja odraslih istraživačima su interesantnije u kontekstu njihovog utjecaja na razvoj rane pismenosti djece (Dobravac i Zuliani Blašković, 2022; Griffin i Morrison, 1997; Yeo i sur., 2014). U slučaju istraživanja čitalačkih navika odraslih, one se najčešće promatraju iz perspektive spolnih razlika (Summers, 2013) te razlika u razini obrazovanja i zaposlenja (Smith, 1990).

Iz svega navedenog može se zaključiti kako postoje velike individualne razlike u navikama čitanja te kako su one povezane s različitim sposobnostima i znanjima. Unatoč svim spoznajama dobivenim istraživanjem dječjeg pripovjednog diskursa i navika čitanja, postojanje takve povezanosti slabo je istraženo kod odraslih govornika.

1.5. ANALIZA PRIPOVJEDNOG DISKURSA

Pripovjedni diskurs može se analizirati na temelju osobnih ili fiktivnih (izmišljenih) priča. Osobne priče proizlaze iz stvarnih iskustava pripovjedača te su oblik pripovjednog diskursa koji se prvi usvaja i proizvodi (McCabe i Rollins, 1994). Mogu se spontano javiti u razgovoru ili ih se može elicitirati, primjerice, predlaganjem teme. Fiktivne priče, s druge strane, predstavljaju izmišljene situacije i likove ili su prisjećanja prethodno čutih priča. Kako bi elicitirali fiktivnu priču, istraživači rabe različite metode. Moguće je ispitanicima usmeno predstaviti model priče koju je potrebno prepričati ili pružiti vizuale na temelju kojih treba ispričati priču, bilo to jedna slika, serija slika, slikovnica ili video (Aksu-Koç i Aktan-Erciyes, 2018).

Pripovjedni se diskurs najčešće analizira na makrostrukturnoj i mikrostrukturnoj razini (Gagarina i sur., 2012). Makrostrukturna razina odražava sposobnosti hijerarhijske organizacije priče (Justice i sur., 2006). Temeljna jedinica ove razine je epizoda priče, a njezin ključni element izrečeni cilj. Pri analizi makrostrukturne razine procjenjuje se koherentnost za koju su

iznimno važni uzročni odnosi. Analiza uključuje procjenu strukturne složenosti i izražavanja različitih ciljeva, pokušaja i ishoda unutar neke epizode. Strukturni dijelovi priče, pa stoga i makrostruktura, smatraju se relativno neovisnima o jeziku (Gagarina i sur., 2012). S druge strane, mikrostruktura se razina odnosi na razne jezične elemente od kojih je priča sastavljena. Njezinom analizom dobivamo uvid u kvalitetu jezika kojeg pojedinac rabi kako bi ispričao priču. To uključuje mnoštvo različitih jezičnih elemenata poput duljine priče, morfosintaktičkih obilježja i korištenog rječnika. Tako razlikujemo i više dimenzija mikrostrukture, kao što su produktivnost, sintaktička složenost i rječničko bogatstvo (Bedeković, Hržica i Kramarić, 2021).

1.5.1. Sintaktička složenost

Pripovjedni diskurs moguće je proučavati kroz različite dimenzije, jedna od kojih je i sintaktička složenost. Sintaktičku složenost u literaturi pronalazimo i pod nazivom sintaktička zrelost, a Silva i sur. (2010) definiraju ju kao sposobnost pomoću koje govornici proizvode složene sintaktičke jedinice.

Sintaktički razvoj započinje proizvodnjom jednočlanih iskaza oko djetetove prve godine. Od 18. mjeseca počinju se spajati dvije riječi u iskaz te djeca postepeno počinju proizvoditi dulje rečenice. Najintenzivnije razdoblje razvoja sintakse upravo je između treće i pete godine, kada počinje proizvodnja sintaktički složenijih struktura. Rečenice s umetnutim strukturama, poput odnosnih rečenica, glase za najsloženije te se njima ovladava tek u školskoj dobi (Balija, Hržica i Kuvač Kraljević, 2012). Sintaktički se razvoj, iako mnogo sporije, nastavlja kroz školovanje te u adolescentskoj i odrasloj dobi (Nippold, Hesketh i sur., 2005), iako u tom razdoblju više nije toliko istraživano.

Sintaktička se složenost može mjeriti na različite načine. Neke od mjera u široj upotrebi su prosječna duljina iskaza, prosječna duljina komunikacijske jedinice, prosječna duljina klauze te gustoća klauza. Poznato je da mjerama sintaktičke složenosti možemo razlikovati djecu različite dobi (Bedeković i sur., 2021; Justice i sur., 2006). Međutim, ove su se mjere pokazale dobrima i u razlikovanju starije djece, adolescenta te odraslih govornika, što je dokazano istraživanjem Nippold, Hesketh i sur. (2005) koje je uključivalo govornike između 7 i 49 godina. Osim razlikovanjem prema kronološkoj dobi, mjere sintaktičke složenosti također su osjetljive i na jezične teškoće (Kelić, Hržica i Kuvač Kraljević, 2012), razlike u pripovjednom i govorenom diskursu (Olujčić i Matić, 2017) pa čak i razinu složenosti diskursa inojezičnih govornika (Trtanj i Mikić Čolić, 2019).

1.5.2. Rječničko bogatstvo

Razvoj rječnika nezaobilazan je dio usvajanja jezika. Poznato je da djeca svoju prvu riječ sa značenjem izgovaraju oko prve godine života. Do 18. mjeseca usvoji se otprilike 50 riječi, nakon čega se brzina usvajanja riječi naglo povećava, što je u literaturi poznato kao rječnički brzac (Hržica i Kraljević, 2007). Do treće godine djeca usvoje i preko tisuću riječi. Sve te riječi pohranjene su u mentalnom leksikonu. Taj proces usvajanja i pohranjivanja riječi nikada ne prestaje, iako s vremenom više nije toliko intenzivan.

Razvoj i opseg rječnika moguće je pratiti i promatrati standardiziranim testovima i ljestvicama, no postoje i drugačije metode analize, koje uključuju objektivnu procjenu rječnika u jezičnom uzorku. Uzorak govorenoga jezika transkribiran na određeni način može se analizirati nizom različitih mjera. Yule (1944, prema Kyle, 2019) uvodi pojam rječničkog bogatstva (engl. *lexical richness*) te ga zamišlja kao mjeru broja riječi u rječniku pojedinca. Međutim, kroz godine su pojmu pridavana različita značenja te su se znanstvenici njime koristili kako bi objasnili razne konstrukte. Tako su neke od interpretacija pojma raznolikost riječi u diskursu (Malvern, Richards, Chipere i Durán, 2004, prema Kyle, 2019), udio punoznačnih riječi u diskursu (Halliday, 1985, prema Kyle, 2019) te udio teških riječi u diskursu (Kyle i Crossley, 2015). Iz ovih opisa razlikujemo tri aspekta rječničkog bogatstva – rječničku raznolikost (engl. *lexical diversity*), rječničku gustoću (engl. *lexical density*) te rječničku sofisticiranost (engl. *lexical sophistication*). Ove mjere također su se pokazale dobrima u razlikovanju djece s obzirom na kronološku dob (Malvern i sur., 2004). Nadalje, odlikuju se i sposobnošću razlikovanja jednojezične i dvojezične djece (Hržica i Roch 2020) te djece i odraslih s jezičnim poremećajima (Hržica i sur., 2019; Kelić i sur., 2012).

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovog rada analizirati i opisati pripovjedne sposobnosti, odnosno mikrostrukturu pripovjednog diskursa te navike čitanja odraslih osoba. Na mikrostrukturnoj razini istražiti će se sintaktička složenost i rječničko bogatstvo u pripovjednom diskursu odraslih govornika hrvatskog jezika. Sintaktičku složenost u ovome radu određuju prosječna duljina komunikacijske jedinice te gustoća klauza, a rječničko bogatstvo promatra se kroz mjeru rječničke raznolikosti. Budući da se još od rane dobi učestalija izloženost čitanju povezuje s mikrostrukturom pripovjednog diskursa (Dobrovac i Zuliani Blašković, 2022), cilj je u ovome istraživanju ispitati prenosi li se ta povezanost kroz godine sve do odrasle dobi.

S obzirom na cilj postavljaju se sljedeća pitanja:

1. Postoji li povezanost između sintaktičke složenosti pripovjednog diskursa i navika čitanja odraslih osoba?
2. Postoji li povezanost između rječničkog bogatstva pripovjednog diskursa i navika čitanja odraslih osoba?

2.1. PRETPOSTAVKE

P1: Postoji pozitivna povezanost između prosječne duljine komunikacijske jedinice i navika čitanja odraslih osoba. Odrasle osobe koje češće čitaju proizvodit će prosječno dulje komunikacijske jedinice.

P2: Postoji pozitivna povezanost između gustoće klauza i navika čitanja odraslih osoba. Odrasle osobe koje češće čitaju imat će bolja postignuća na mjeri gustoće klauza.

P3: Postoji pozitivna povezanost između rječničke raznolikosti i navika čitanja odraslih osoba. Odrasle osobe koje češće čitaju imat će bolja postignuća na mjeri rječničke raznolikosti.

3. METODOLOGIJA

3.1. SUDIONICI

Sudionici ovog istraživanja odrasle su osobe urednog jezičnog statusa koje su govornici hrvatskoga jezika. Prigodni uzorak od 50 ispitanika prikupljen je u sklopu izbornog kolegija Računalna obrada dječjeg jezika na diplomskome studiju Logopedije. Uzorci su prikupljeni u razdoblju od 2020. do 2023. godine. Svaki je sudionik pristao na istraživanje (pristanak je predan elektronskim putem) u kojem mu je zajamčena anonimnost te ga se uputilo na njegova prava, uključujući pravo da odustane od istraživanja u bilo kojem trenutku. Uzorak se sastoji od 24 mlađe odrasle osobe (19-32, $M=23,92$) te 26 starijih odraslih osoba (41-63, $M=50,54$). Iz tog razloga širok je i raspon obrazovanja sudionika: završena srednja škola, preddiplomski studij, diplomski studij, znanstveni magisterij ili doktorat te studenti preddiplomskih i diplomskih studija različitih područja.

3.2. MJERNI INSTRUMENTI

Pripovjedni uzorci sudionika prikupljeni su uporabom materijala iz hrvatske inačice Višejezičnog instrumenta za ispitivanje pripovijedanja (engl. *Multilingual Assessment Instrument for Narratives – MAIN*; Gagarina i sur., 2012; Hržica i Kuvač Kraljević, 2020). MAIN se sastoji od četiri različite priče, pri čemu su dvije priče (*Koze* i *Ptice*) namijenjene pripovijedanju, a druge dvije (*Mačka* i *Pas*) prepričavanju. Priče s istom namjerom elicitanja međusobno su paralelne prema makrostrukтури i mikrostrukтури. Pri ispitivanju sudionika korištene su priče *Koze* i *Ptice*. Svaka priča sastoji se od slikovnog predloška kojeg čini šest uzastopnih slika na temelju kojih sudionici pričaju priču. Iako je MAIN prvenstveno razvijen za procjenu pripovjednog diskursa djece u dobi od tri do deset godina, uspješno je primjenjivan i u istraživanjima odraslih govornika (Hržica i Kuvač Kraljević, 2022). Za daljnju analizu u sklopu ovog istraživanja korišteni su pripovjedni uzorci prikupljeni pričom *Koze*.

Sudionici su također ispunili i upitnik o sociodemografskim podacima te podacima o svojim navikama čitanja. Sociodemografska pitanja uključivala su dob, spol, najviši stupanj obrazovanja ispitanika i njegovih roditelja te područje studiranja ili završene srednje škole. Pitanjima o navikama čitanja nastojalo se dobiti informacije o tome koliko često odrasle osobe čitaju te odakle (tiskane knjige, e-knjige, članci u novinama/portanima, blogovi/forumi/ostali pisani sadržaj na Internetu). Pri tome u čitanje nije ulazilo čitanje stručne literature, već je

naglasak bio na čitanju ostalih sadržaja. Za svaku od kategorija (tiskane knjige, e-knjige, članci, Internet sadržaj) postavljeno je pitanje s ponuđenim odgovorima na Likertovoj skali: svakodnevno, dva do tri puta tjedno, jednom tjedno, jednom ili dva puta mjesečno, nekoliko puta godišnje, jednom godišnje, nikada. S jednakim ponuđenim odgovorima uključena su i pitanja o tome koliko često osobe kupuju knjige, razgovaraju o njima te traže dodatne informacije o knjigama, primjerice interpretacije pročitane ili nova izdanja.

3.3. TRANSKRIPCIJA

Pisani diskurs lako je razdijeliti na temeljne jezične jedinice praćenjem interpunkcijskih znakova, dok kod govorenoga diskursa to nije tako jednostavno odrediti. Međutim, da bismo mogli analizirati neki govoreni jezični uzorak, neophodno ga je transkribirati na određeni način. Pri tome se moguće voditi kriterijima temeljenim na zvučnim ili sintaktičkim karakteristikama (Bedečković i sur., 2021). Pri razdiobi govorenog niza na temelju sintaktičkih kriterija, može se razdvajati na komunikacijske tj. C-jedinice (engl. *communication units*) ili na T-jedinice (engl. *terminable units*). T-jedinica predstavlja najkraću moguću sintaktičku strukturu koja sadrži predikat. Ako su dvije klauze međusobno nezavisno povezane, one će biti podijeljene u dvije zasebne T-jedinice. Međutim, ako se radi o zavisnosloženim vezama, tada će te klauze činiti jednu T-jedinicu. Podjela na C-jedinice utemeljena je na jednakim kriterijima. Ključna razlika između jednih i drugih je to što C-jedinice obuhvaćaju i izolirane fraze bez predikata, dok to za T-jedinice ne vrijedi. Tako bi, primjerice, u slučaju odgovaranja na neko pitanje sa *Da* ili *Ne* takvi iskazi činili jednu C-jedinicu (Bedečković i sur., 2021). Prilikom razdiobe govorenoga niza temeljem sintaktičkih kriterija, pronalaze se manja odstupanja među transkriptorima (Reed, MacMillan i Mcleod, 2001). Stoga su se prilikom transkripcije pripovjednih uzoraka rabili sintaktički kriteriji, točnije podjela na komunikacijske jedinice. Zvučni zapisi transkribirani su i kodirani prema sustavu CHAT (engl. *Codes for Human Analysis of Transcripts*), a sve je odrađeno unutar računalnog programa CLAN (engl. *Computerised Language Analysis of Transcripts*). Uzorke pripovijedanja transkribirali su studenti koji su ih i prikupili. Studenti su dali pristanak za korištenje njihovih transkripata u svrhu izrade ovog diplomskog rada. Iz tih transkripata za potrebe ovog istraživanja, te kako bismo dobili što točnije rezultate, izbačeni su dijelovi koji nisu bili dio govornikova pripovijedanja priče poput „gotova“, „to je to“.

3.4. ANALIZA SINTAKTIČKE SLOŽENOSTI

Za potrebe analize sintaktičke složenosti u ovom su istraživanju izračunate dvije mjere – prosječna duljine komunikacijske jedinice te gustoća klauza. Ove mjere odražavaju dva različita te najčešća načina prikaza ovog konstrukta. Proizlaze od ideje da su znakovi veće sintaktičke složenosti dulje rečenice te korištenje sofisticiranijih struktura poput zavisnosloženih veza (Hunt, 1965, prema Lintunen i Mäkilä, 2014). Odabrane su dvije različite mjere kako bi se nastojalo obuhvatiti više dimenzija sintaktičke složenosti te na taj način dobiti opsežniji prikaz složenosti pripovjednog diskursa pojedinca.

3.4.1. Prosječna duljina komunikacijske jedinice

Prosječna duljina komunikacijske jedinice (PDKJ, engl. *mean length of communication unit - MLCU*) jedna je od mjera koje najbolje prikazuju sintaktičku složenost govornikovog diskursa (Craig, Washington i Thompson-Porter, 1998). Dobiva se na način da se ukupan broj riječi podijeli s ukupnim brojem komunikacijskih jedinica. Budući da zavisnosloženo povezane klauze pripadaju jednoj komunikacijskoj jedinici, ona će biti dulja što je više takvih veza prisutno. Ako govornik obogaćuje sintaktičke strukture dodatnim elementima poput atributa, apozicija i priložnih oznaka, time također utječe na duljinu komunikacijske jedinice. To znači da se korištenjem složenijih sintaktičkih struktura, kao i dodavanjem sintaktičkih elemenata, povećava PDKJ (Bedeković i sur., 2021).

3.4.2. Gustoća klauza

Kako se sintaksa razvija, tako pronalazimo više informacija u pojedinoj komunikacijskoj jedinici, što se odražava smanjenjem ukupnog broja proizvedenih komunikacijskih jedinica, a povećanjem gustoće klauza (Aksu-Koç i Aktan-Erciyees, 2018). Uz mjeru prosječne duljine komunikacijske jedinice, u istraživanjima je dobro izmjeriti i gustoću klauza, budući da nam ona bolje ukazuje na korištenje zavisnosloženih veza u pripovjednome diskursu (Bedeković i sur., 2021). Gustoća klauza, izražava omjer ukupnog broja klauza i komunikacijskih jedinica određenog jezičnog uzorka. Omjer dobijemo tako da zbrojimo sve klauze i podijelimo ih s ukupnim brojem komunikacijskih jedinica tog uzorka. Jednu komunikacijsku jedinicu čini više klauza samo ako su one međusobno vezane zavisnosloženim vezama. Stoga nam ovaj omjer daje informaciju o govornikovoju uporabi zavisnosloženih veza, odnosno upućuje na složenost sintakse propovjednikovog diskursa. U slučaju gdje bi gustoća klauza iznosila 1, što je minimalan mogući rezultat, to bi značilo da se sve prisutne komunikacijske jedinice sastoje od samo jedne klauze (Scott i Stokes, 1995).

3.5. ANALIZA RJEČNIČKOG BOGATSTVA

U ovome istraživanju bogatstvo rječnika promatrat će se kroz rječničku raznolikost. Rječnička raznolikost predstavlja raspon različitih riječi unutar određenog jezičnog uzorka. Pritom više različitih riječi označava i veću rječničku raznolikost (Baese-Berk i sur., 2021). Analiza rječničke raznolikosti u ovom se istraživanju provodi mjerenjem pomičnog prosječnog omjera različenica i pojavnica (engl. *moving-average type-token ratio* – MATTR). Pojavnica (engl. *type*) predstavlja svaku riječ unutar određenog jezičnog uzorka, odnosno svaki niz znakova okružen bjelinama. Različnica (engl. *token*), s druge strane, označava svaki fonološki različit oblik riječi. Iz toga proizlazi omjer različenica i pojavnica (ORP; engl. *type-token ratio* - TTR). MATTR je odabran kao mjera iz razloga što omogućuje međusobnu usporedbu rezultata neovisno o duljini jezičnog uzorka. Suprotno tome, ORP je podložan utjecaju duljine jezičnog uzorka. Što je omjer različenica i pojavnica veći, odnosno što je njegov iznos bliži 1, to je veća rječnička raznolikost, budući da se ponovilo manje riječi unutar jezičnog uzorka (Kuvač i Palmović, 2007). No što se duže govori, neizostavno je da će se početi više ponavljati, primjerice, funkcionalne riječi te će iz tog razloga ORP opadati, iako govornik rabi različite riječi (Johansson, 2008, prema Hržica i Trtanj, 2021). Kako bi se riješila ta problematika, osmišljena je mjera poput MATTR-a. MATTR se računa tako da istraživač odredi okvir, odnosno željenu duljinu (primjerice, 100 riječi) te se računa ORP unutar tog okvira. Kako se okvir pomiče niz jezični uzorak, tako računa ORP za riječi 1-100, 2-101, 3-102 i tako dalje sve do kraja. Krajnji rezultat zapravo je prosjek svih dobivenih ORP-ova te pouzdanije prikazuje rječničku raznolikost pojedinca. Specifičnost je ove mjere i to što je na istraživačima da odrede širinu okvira koji će se računati te iako mjera ne ovisi o duljini jezičnog uzorka, može ovisiti o odabranoj vrijednosti okvira (Covington i McFall, 2010). U ovome istraživanju vrijednost okvira određena je na 20, budući da su neki transkripti bili vrlo kratki.

3.6. PREDISTRAŽIVANJE VARIJABLI

Kako bi se pobliže odredila varijabla Navike čitanja, odnosno što sve obuhvaća, provedeno je predistraživanje. Iz pitanja o čestotnosti čitanja iz upitnika izdvojene su varijable Čitanje tiskanih knjiga, Čitanje e-knjiga, Čitanje članaka te Čitanje Internet sadržaja. S obzirom na to da su sve varijable na ordinalnoj skali, njihova povezanost istražena je Spearmanovim koeficijentom korelacije kako bi se provjerio njihov međudnos te mjere li uistinu jednak konstrukt. Pokazalo se kako Čitanje tiskanih knjiga nije u korelaciji ni s Čitanjem članaka niti

s Čitanjem Internet sadržaja. Nadalje, utvrđena je slaba povezanost Čitanja tiskanih knjiga i Čitanja e-knjiga ($\rho(48)=0,30, p<0,05$). Iz tih razloga na kraju je odlučeno kako će se varijabla Navike čitanja konceptualizirati kroz Čitanje tiskanih knjiga, odnosno koliko često osobe čitaju tiskane knjige.

Ostale varijable čine Rječnička raznolikost, mjerena MATTR-om, te Prosječna duljina komunikacijske jedinice (PDKJ) i Gustoća klauza kojima se nastoji prikazati sintaktička složenost pripovjednog diskursa pojedinca. Ispitana je i korelacija među ovim mjerama kako bi se dokazalo da uistinu mjere isti konstrukt, odnosno sintaktičku složenost. Obje varijable imale su normalnu distribuciju te su na intervalnim skalama, stoga je korišten Pearsonov koeficijent korelacije kojim je utvrđena statistički značajna vrlo visoka pozitivna povezanost između PDKJ-a i Gustoće klauza ($r(48)=0,85, p<0,01$).

3.7. OBRADA PODATAKA

Mjere PDKJ i MATTR izračunate su u računalnom programu CLAN, dok je gustoća klauze izračunata ručno te unesena u tablicu u programu Microsoft Excel. Svi dobivani podatci nadalje su analizirani u statističkom softveru IBM SPSS Statistics 27. S obzirom na to da je dio varijabli bio na intervalnoj skali (PDKJ, Gustoća klauza i Rječnička raznolikost), no varijabla Navike čitanja na ordinalnoj skali, korištena je neparametrijska statistika te je računat Spearmanov koeficijent korelacije.

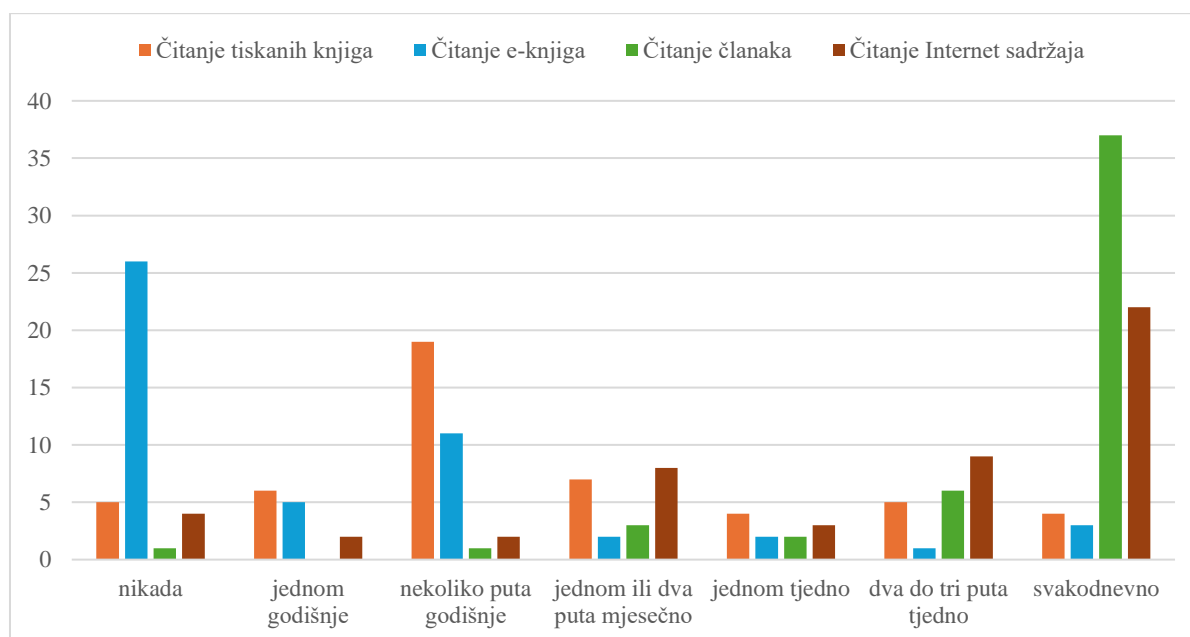
4. REZULTATI

4.1. NAVIKE ČITANJA

Za sve varijable izračunati su podatci deskriptivne statistike. Na Slici 1. grafički je prikazana distribucija odgovora o čestotnosti čitanja tiskanih knjiga, e-knjiga, novina i Internet sadržaja. Iz grafičkog prikaza vidljivo je kako odrasle osobe najčešće čitaju članke, bilo u novinama ili na portalima, pri čemu 74% njih članke čita svakodnevno, dok tek 10% ispitanika članke čita rjeđe od jednom tjedno. Što se tiče čitanja knjiga, uočava se preferencija za čitanjem tiskanih knjiga, dok većina izvještava kako e-knjige ne čitaju uopće ili za njima posežu vrlo rijetko.

Tablica 1. Deskriptivna statistika za varijable Navike čitanja

	<i>N</i>	<i>C</i>	<i>Q</i>	<i>Min.</i>	<i>Maks.</i>
Čitanje tiskanih knjiga	50	3	1	1	7
Čitanje e-knjiga	50	1	1	1	7
Čitanje članaka	50	7	0,5	1	7
Čitanje Internet sadržaja	50	7	1,5	1	7

Slika 1. Čestotnost čitanja odraslih osoba

4.2. SINTAKTIČKA SLOŽENOST

Sintaktička složenost procijenjena je prosječnom duljinom komunikacijskih jedinica te gustoćom klauza u proizvedenim narativima. Za obje varijable provedena je deskriptivna statistička analiza, što uključuje podatke o centralnoj vrijednosti, odnosno medijanu (*C*), pripadajućem poluinterkvartilnom raspršenju (*Q*) te rasponu od najmanjeg (*Min.*) do najvećeg (*Maks.*) rezultata. Svi podatci prikazani su tablično u Tablici 2. Sintaktička složenost u usmenom pripovijedanju odraslih kreće se od PDKJ=4,200 do PDKJ=11,750, pri čemu središnji rezultat sudionika iznosi 7,845, što sve ukazuje na velike individualne razlike među ispitanicima. Slični rezultati vidljivi su i kada je sintaktička složenost mjerena gustoćom klauza, gdje je najniži postignuti rezultat 1, što je ujedno i minimalni mogući rezultat na ovoj mjeri te znači da se sve komunikacijske jedinice unutar tog pripovjednog uzorka sastoje od samo jedne klauze. S druge strane, najveći postignuti rezultat je 2, dok centralna vrijednost iznosi 1,29.

Tablica 2. Deskriptivna statistika za varijable PDKJ i Gustoća klauza

	<i>N</i>	<i>C</i>	<i>Q</i>	<i>Min.</i>	<i>Maks.</i>
<i>PDKJ</i>	50	7,845	1,209	4,200	11,750
<i>Gustoća klauza</i>	50	1,29	0,15	1,00	2,00

Kako bi se ispitala prva hipoteza, izračunat je Spearmanov koeficijent korelacije između varijable PDKJ i varijable Navike čitanja, definirane čitanjem tiskanih knjiga. Neparometrijskom statističkom analizom utvrđeno je postojanje slabe pozitivne povezanosti između ovih dvaju varijabli ($\rho(48)=0,32, p<0,05$). Time je potvrđena pretpostavka da odrasle osobe koje češće čitaju proizvode prosječno dulje komunikacijske jedinice pri pripovijedanju.

Druga hipoteza sintaktičku složenost promatra pak kroz mjeru gustoće klauza u pripovjednome diskursu. Za provjeru druge hipoteze, povezanost varijabli Gustoća klauza i Navike čitanja također je ispitana Spearmanovim koeficijentom korelacije. Rezultati dobiveni statističkom analizom pokazali su kako navike čitanja odraslih govornika nisu povezane s gustoćom klauza ($\rho(48)=0,19, p>0,05$).

4.3. RJEČNIČKO BOGATSTVO

Rječničku raznolikost proizvedenih narativa odražava mjera pomičnog prosječnog omjera različenica i pojavnica (MATTR). Za varijablu Rječnička raznolikost izračunati su podaci deskriptivne statistike koji su izraženi u Tablici 3. Uvidom u deskriptivnu statistiku prethodno navedenih varijabli sintaktičke složenosti, može se primijetiti kako je varijabilnost rezultata na varijabli Rječnička raznolikost nešto manja te se uočavaju manje razlike među ispitanicima.

Tablica 3. Deskriptivna statistika za varijablu Rječnička raznolikost

	<i>N</i>	<i>C</i>	<i>Q</i>	<i>Min.</i>	<i>Maks.</i>
<i>Rječnička raznolikost</i>	50	0,890	0,024	0,787	0,939

Da bi se ispitala treća pretpostavka ovoga rada, izračunat je Spearmanov koeficijent korelacije. Neparametrijskom statističkom analizom nije utvrđena povezanost između navika čitanja odraslih osoba te rječničke raznolikosti njihovog pripovjednog diskursa ($\rho(48)=0,04$, $p>0,05$).

5. RASPRAVA

Pripovijedanje je jedna od sposobnosti koju razvijamo cijeli život. Stoga analizom pripovjednog diskursa možemo dobiti uvid u jezična i rječnička znanja pojedinca u bilo kojem stadiju njihova života. Ovim se radom htjela ispitati povezanost mikrostrukturne razine pripovjednog diskursa i navika čitanja odraslih osoba. Istraživanje se usmjerilo na dvije dimenzije mikrostrukture pripovijedanja – sintaktičku složenost i rječničko bogatstvo.

5.1. SINTAKTIČKA SLOŽENOST PRIPOVJEDNOG DISKURSA I NAVIKE ČITANJA

Prvim istraživačkim pitanjem postavljenim u ovome radu htjelo se utvrditi postoji li povezanost između navika čitanja odraslih osoba i sintaktičke složenosti njihova pripovjednog diskursa. Pri tome navike čitanja odražavaju koliko često pojedinci čitaju tiskane knjige. S druge strane, sintaktička složenost može se mjeriti na razne načine te je preporučljivo u istraživanja uključiti više različitih mjera kako bi se pobliže opisao sam konstrukt te obuhvatile njegove različite dimenzije. Iz tog je razloga u ovome radu sintaktička složenost mjerena i prosječnom duljinom komunikacijske jedinice i gustoćom klauza.

Pretpostavilo se da postoji pozitivna povezanost između navika čitanja odraslih te prosječne duljine komunikacijske jedinice proizvedene tijekom pripovijedanja priče *Koze*. U Tablici 2. vidljivi su minimalni (PDKJ=4,200) i maksimalni (PDKJ=11,750) rezultati, kao i središnja vrijednost ($C=7,845$). Iz prezentiranih rezultata može se zaključiti kako su prisutne velike individualne razlike među ispitanicima. Provedbom neparametrijske statistike izračunat je Spearmanov koeficijent korelacije kojim je potvrđena prva pretpostavka ovog istraživanja. Dakle, uistinu postoji statistički značajna korelacija između navika čitanja odraslih i prosječne duljine proizvedenih komunikacijskih jedinica ($\rho(48)=0,32, p<0,05$). Pregledom literature nisu pronađena istraživanja čiji bi rezultati bili izravno usporedivi s podacima dobivenim u ovom istraživanju. Istraživanje Montag i MacDonald (2015) obradilo je sličnu temu, no metodološki se razlikuje. U spomenutom istraživanju autori su kvalitativno analizirali sintaktičku složenost iskaza, dok je u ovom istraživanju odabrano sintaktičku složenost kvantitativno iskazati pomoću mjerenja PDKJ-a. Njihovi rezultati pokazali su kako su djeca i odrasli koji su bili izloženiji pisanoj riječi imali i statistički složenije iskaze. Većina istraživanja slične tematike bavi se razvojem sintaktičke složenosti kod djece. Kao što je već prethodno spomenuto, u istraživanju Hamilton i sur. (2021) pronađena je poveznica između izloženosti čitanju i makrostrukture pripovijedanja, a ista poveznica pokazala se statistički značajnom i za

mikrostrukturnu razinu. Pri tome je kao jedna od mjera mikrostrukture korištena upravo prosječna duljina komunikacijske jedinice, kao i u ovom radu. Zanimljivo je za napomenuti da iako poveznica jest utvrđena, i u ovom istraživanju i u Hamilton i sur. (2021) ta je povezanost slaba. Hamilton i sur. (2021) u svom su istraživanju utvrdili da ta poveznica ne može biti objašnjena razinom rječničkih znanja ili teorijom uma školske djece. Možemo zaključiti da je vrlo vjerojatno prisutan utjecaj drugih varijabli koje nisu kontrolirane u spomenutim istraživanjima. Budući da se ovaj rad bavio istraživanjem odraslih govornika, moguć je utjecaj nešto drugačijih čimbenika. Primjerice, nisu nam dostupne informacije o tome što i kako ispitanici čitaju te kolika i koja im je motivacija za čitanjem. Također, moguć je utjecaj i kognitivnih sposobnosti poput izvršnih funkcija, metakognicije i mašte (Hamilton i sur., 2021).

Također je pretpostavljeno da će postojati i pozitivna povezanost između navika čitanja odraslih govornika i gustoće klauza njihova pripovjednog diskursa. U Tablici 2. iskazani su minimalni (GK=1) i maksimalni (GK=2) postignuti rezultati te njihova središnja vrijednost (GK=1,29), iz čega je vidljiva varijabilnost rezultata među sudionicima. Međutim, izračunom Spearmanovog koeficijenta korelacije utvrdilo se kako ne postoji statistički značajna povezanost između navika čitanja i gustoće klauza pripovjednog diskursa odraslih, stoga je druga hipoteza ovoga rada odbačena. Ovakav rezultat pomalo je iznenađujuć s obzirom na prijašnja istraživanja koja povezuju sintaktičku složenost i navike čitanja. Primjerice, u istraživanju Montag i MacDonald (2015) narativi su analizirani s obzirom na složenost upotrijebljenih klauza te se na taj način uspostavila povezanost navika čitanja s uporabom složenijih veza unutar rečenica. Nadalje, Hamilton i sur. (2021) u svom su istraživanju kao odrednicu sintaktičke složenosti upotrebljavali upravo gustoću klauza te uspješno dokazali njezinu povezanost s navikama čitanja. Uz već spomenute nepodudarnosti rezultata, zanimljiva je i spoznaja da su dvije mjere sintaktičke složenosti korištene u ovom istraživanju, PDKJ i gustoća klauza, koje su međusobno u vrlo visokoj korelaciji, podarile različite rezultate povezanosti s navikama čitanja. Iako je predistraživanjem dokazano da PDKJ i gustoća klauza uistinu mjere isti konstrukt – sintaktičku složenost, sama sintaktička složenost može se interpretirati na različite načine, stoga i pronalazimo različite mjere. S obzirom na odabrani način transkribiranja i kodiranja zvučnih zapisa, komunikacijske jedinice ispitanika bit će tim dulje, što osoba više rabi zavisnosložene rečenice tijekom pripovijedanja. Dokle god su klauze međusobno vezane zavisnosloženim vezama, one čine jednu komunikacijsku jedinice te posljedično više takvih veza rezultira i prosječno duljim komunikacijskim jedinicama. Iz toga proizlazi i mjera gustoće klauza koja se također povećava većim brojem zavisnosloženih veza unutar proizvedenog narativa. Međutim,

na duljinu komunikacijske jedinice moguće je utjecati i da se takvo povećanje pritom ne odrazi na gustoću klauza. U tom slučaju riječ je o bogaćenju sintakse korištenjem elemenata kojima se dodatno pojašnjavaju i opisuju subjekt i predikat u rečenici. Primjerice, uporabom atributa, apozicija i/ili priložnih oznaka utjecali bismo na duljinu komunikacijske jedinice, bez da se pritom povećava gustoća klauza. Sintaksa pripovjednog diskursa dakle može biti složena na različite načine, bilo to korištenjem dodatnih elemenata unutar klauze ili načinom povezivanja klauza međusobno. S obzirom na dobivene rezultate, može se zaključiti kako odrasle osobe koje češće čitaju knjige ujedno pri pripovijedanju upotrebljavaju više dodatnih elemenata kako bi opisali prisutne likove i situacije te na taj način ostvaruju složeniju sintaksu unutar samih klauza. Poznato je da se govoreni i pisani jezik razlikuju u svojoj složenosti, kako leksički, tako i sintaktički, stoga izloženost pisanom jeziku ujedno znači i izloženost sintaktički kompleksnijim strukturama te duljim rečenicama s više različitih elemenata. Iako iz dobivenih rezultata nije moguće izravno odgovoriti na prvo istraživačko pitanje ovoga rada, smatram kako i ovakvi rezultati donose dodatan prikaz pripovjednog diskursa odraslih osoba te odražavaju njegovu kompleksnost i individualnost. Važno je i naglasiti kako se većina spomenutih istraživanja bavila djecom i adolescentima koji su još uvijek aktivno uključeni u obrazovni sustav te su kao populacija međusobno sličniji nego odrasle osobe. Istraživanja odraslih govornika stoga su zahtjevnija jer je prisutno mnoštvo različitih čimbenika koji mogu utjecati na predmet istraživanja. Kao što je već spomenuto u poglavlju *Metodologija*, postoje velike individualne razlike u obrazovanju sudionika ovog istraživanja, što također može uvelike utjecati na njihova sintaktička znanja te raznolikost u uporabi istih.

5.2. RJEČNIČKO BOGATSTVO PRIPOVJEDNOG DISKURSA I NAVIKE ČITANJA

Drugo istraživačko pitanje u ovome radu odnosilo se na ispitivanje povezanosti navika čitanja odraslih osoba te bogatstva njihova rječnika tijekom pripovijedanja. Bogatstvo rječnika promatrano je iz perspektive rječničke raznolikosti, odnosno koliko je upotrijebljeno različitih riječi naspram broja ukupno korištenih riječi da bi se ispriповijedala priča *Koze*.

Treća pretpostavka ovoga rada glasila je da postoji pozitivna povezanost između navika čitanja odraslih osoba i rječničke raznolikosti njihova pripovjednog diskursa. U Tablici 3. prikazani su rezultati deskriptivne statistike iz kojih se može vidjeti da je varijabilnost među rezultatima na ovoj varijabli nešto manja. Kako bi se ispitala povezanost navika čitanja i rječničke raznolikosti, izračunat je Spearmanov koeficijent korelacije. Rezultat izračuna pokazao je kako nije prisutna

povezanost među varijablama te se odbacila treća pretpostavka ovog istraživanja. Ovakav rezultat suprotstavlja se većini dosad spomenutih istraživanja. Primjerice, istraživanje Salem i sur. (2023) dokazalo je da adolescenti koji češće čitaju ujedno postižu i bolje rezultate na podtestu rječničkih znanja. U spomenutom istraživanju korištena je metodološki slična skala za mjerenje navika čitanja kao i u trenutnom istraživanju, no pronalaze se razlike pri definiranju i mjerenju rječničkog bogatstva. S druge strane, Lever i Sénéchal (2010) istraživale su utjecaj intervencije aktivnog čitanja, pri čemu je korištena i mjera omjera različenica i pojavnica u proizvedenim narativima predškolske djece. Suprotno njihovim očekivanjima te sukladno rezultatima ovoga rada, nije se očitovala značajna razlika u bogatstvu rječnika prije i poslije intervencije. Međutim, Hržica, Roch, Hozdić, Knežević i Smiljanić (2015) pronašle su povezanost između aktivnog čitanja djetetu i njegovog rezultata na testu receptivnog rječnika. Dakako, Dobravec i Zuliani Blašković (2022) dokazale su kako je učestalije čitanje knjiga djeci povezano s rječničkom raznolikošću njihova pripovjednog diskursa. Točnije, djeca kojima se češće čitalo proizvela su ukupno veći broj pojavnica prilikom pripovijedanja, pri čemu također valja ukazati na metodološke razlike pri mjerenju rječničke raznolikosti. Moguće obrazloženje za izostanak povezanosti u ovom istraživanju naspram prijašnjih je i razlika u istraživanoj populaciji. Kao što je već spomenuto, pri istraživanju odraslih govornika prisutan je utjecaj mnogobrojnih čimbenika. Tako u ovom istraživanju pronalazimo veliki raspon u dobi i obrazovanju sudionika. Također, bitno je imati na umu i kako pripovjedni uzorci analizirani u ovom radu nisu prikupljeni u laboratorijskim uvjetima te od strane istih ispitivača, već su studenti sami pronalazili i ispitivali sudionike, što može rezultirati različitim narativima, ovisno o danim uputama. Za prikupljanje uzoraka pripovijedanja Dobravec i Zuliani Blašković (2022) rabile su MAIN, elicirajući materijal koji je korišten i u ovome istraživanju. Međutim, MAIN je prvenstveno razvijen za procjenu dječjeg pripovjednog diskursa te je moguće da nisu sve odrasle osobe koje su sudjelovale u ovome istraživanju osjećale dovoljan poticaj prezentiranim materijalima te su stoga pribjele jednostavnijem jeziku i leksiku. Isto tako, istraživanje Hržice i sur. (2015) ispitalo je receptivni rječnik, dok se u ovome radu računala rječnička raznolikost koja tek posredno odražava opseg rječnika. S druge strane, važno je i razlikovati koncept aktivnog čitanje od same čestotnosti čitanja. Tako možemo primijetiti kako se većina istraživanja zapravo bavi aktivnim čitanjem koje zahtijeva veću razinu uključenosti i pažnje tijekom same aktivnosti čitanja, što posljedično može dovesti do bržeg i lakšeg usvajanja, primjerice, novih riječi tijekom čitanja.

5.3. OGRANIČENJA I SMJERNICE ZA DALJNJA ISTRAŽIVANJA

Poput svakog istraživanja, i ovdje nailazimo na određena ograničenja koja mogu imati utjecaj na dobivene rezultate. Kao što je već spomenuto, pripovjedne uzorke koji su korišteni za analizu prikupili su različiti ispitanici te ne možemo sa sigurnošću tvrditi jesu li svi ispitanici dobili jednake upute te jesu li svi imali jednake ispitne uvjete, što sve može utjecati na njihovu izvedbu pa posljedično i dobivene rezultate. Pri pregledu i analizi transkripata uočeno je da su sudionici istih ispitivača proizveli narative slične duljine. Važno je napomenuti i kako su ispitanici za potrebe ovog istraživanja procjenjivali svoje trenutačne navike čitanja te nemamo uvid u njihove navike u ostalim razdobljima života, pri čemu bi nam posebno značili podatci o njihovoj izloženosti pisanoj riječi u školskoj dobi u kojoj se najviše razvija vještina čitanja. Također, nije zanemariv ni sam broj sudionika. U trenutnom istraživanju sudjelovalo je 50 sudionika te bi veći broj doprinio većoj valjanosti i mogućnosti generalizacije rezultata, posebno s obzirom na velike individualne razlike. Budući da su dvije različite mjere sintaktičke složenosti dale oprečne rezultate, u budućim se istraživanjima slične tematike preporuča uključiti još mjera kako bi se pokušao dobiti sveobuhvatniji prikaz fenomena. Iz istoga razloga, bilo bi poželjno i kvalitativno analizirati sintaktičku složenost, kao što je učinjeno u istraživanju Montag i MacDonald (2015), gdje je određena vrsta zavisnosložene klauze te analizirana prema prijašnjim znanstveno utemeljenim spoznajama. Kao što je već spomenuto, pojedina istraživanja također su naglasak stavila na aktivno čitanje, dok se za potrebe ovoga istraživanja oslonilo samo na čestotnost čitanja tiskanih knjiga. No ispitivanjem povezanosti aktivnog čitanja i varijabli poput sintaktičke složenosti te rječničkog bogatstva, mogu se steći nova znanja koja su u ovome radu radi metodoloških odabira propuštena. Također, kako bi se izbjegla određena ograničenja koja su prisutna u ovom istraživanju, a ujedno ispitale i neke nove spoznaje, preporuča se istražiti i pisani modalitet pripovjednog diskursa odraslih osoba.

6. ZAKLJUČAK

Poznato je kako je pripovijedanje jedna od sposobnosti koju razvijamo cijeli život. Nerijetka su istraživanja dječjeg pripovjednog diskursa, bilo urednog ili narušenog jezičnog statusa. No s prijelazom u odraslu dob, sve je manje istraživanja na ovu temu. Također, možemo pronaći pregršt informacija o prednostima čitanja djeci od najranije dobi pa sve tijekom školovanja, ali kao i kod pripovijedanja, s porastom kronološke dobi, to je područje sve manje istraženo.

Iz tih je razloga cilj ovog rada bio analizirati mikrostrukturu pripovjednog diskursa odraslih osoba te ispitati njezinu povezanost s navikama čitanja. Istraživala se povezanost navika čitanja i sintaktičke složenosti te rječničkog bogatstva. Rezultati dobiveni u ovom radu su dvojaki. Ustanovljena je statistički značajna povezanost navika čitanja i sintaktičke složenosti mjerene prosječnom duljinom komunikacijske jedinice. Međutim, ista nije utvrđena kada se složenost sintakse promatrala kroz gustoću klauza. To upućuje na velike individualne razlike među populacijom odraslih te potencijalno različite načine usložnjavanja sintakse. Isto tako, nije utvrđena povezanost rječničkog bogatstva i navika čitanja odraslih, što se protivi dosadašnjim istraživanjima slične tematike. Međutim, takve nepodudarnosti nam ukazuju na razlikovanje same aktivnosti čitanja od akta aktivnog čitanja koje nam omogućuje bolje usvajanje znanja. Također, ovim istraživanjem približe se istražilo navike čitanja odraslih u vidu čestotnosti čitanja iz različitih izvora poput tiskanih knjiga, e-knjiga, novina i Internet sadržaja.

Ovo istraživanje doprinosi rastućoj bazi istraživanja pripovjednog diskursa odraslih osoba. Ovakva znanja su nam naročito važna u hrvatskom jeziku, budući da osobito nedostaje podataka o pripovjednog diskursu odraslih osoba urednog jezičnog statusa. Takvi podatci imaju velik značaj za znanost kako bi nam dali okvir urednih jezičnih sposobnosti u kontekstu pripovijedanja, ali također uvelike pridonose i kliničkom radu. Analizom pripovjednog diskursa pojedinca dobivamo uvid u njegove jezične sposobnosti te način na koji ih upotrebljava. Stjecanje ovih spoznaja omogućuje nam da bolje razumijemo kako se pripovjedne sposobnosti razvijaju i nakon dječje dobi te nam pružaju model s kojim možemo uspoređivati djecu koja su još u procesu jezičnog razvoja, ali i odrasle koji steknu određene jezične poremećaje. S obzirom na opisanu važnost ove teme, ali nemogućnosti izvlačenja dovoljno jasnih zaključaka, smatram kako je ovo korak u dobrome smjeru, no da je i dalje važno poticati istraživanja na ovu temu.

LITERATURA

1. Aksu-Koç A. i Aktan-Erciyas A. (2018). Narrative Discourse: Developmental Perspectives. *Handbook of Communication Disorders*. 329-356.
2. Andreetta, S. i Marini, A. (2015). The effect of lexical deficits on narrative disturbances in fluent aphasia. *Aphasiology*, 29(6), 705–723.
3. Babayiğit, S., Roulstone, S. i Wren, Y. (2021). Linguistic comprehension and narrative skills predict reading ability: A 9-year longitudinal study. *British Journal of Educational Psychology*, 91(1), 148-168.
4. Baese-Berk, M. M., Drake, S., Foster, K., Lee, D., Staggs, C. i Wright, J. M. (2021). Lexical Diversity, Lexical Sophistication, and Predictability for Speech in Multiple Listening Conditions. *Frontiers in Psychology*, 12, 1–19.
5. Balija, M., Hržica, G. i Kuvač Kraljević, J. (2012). Odnosne rečenice bez pomaka i traga: proizvodnja odnosnih rečenica kod djece s posebnim jezičnim teškoćama. *Suvremena lingvistika*, 38(74), 139-154.
6. Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V. i Znika, M. (1997). *Hrvatska gramatika*. Školska knjiga.
7. Bedeković, M., Hržica, G. i Kramarić, M. (2021). Analiza sintaktičke složenosti dječjeg pripovjednog diskursa. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja*, 33(2), 417-443.
8. Begović, P. i Labaš, D. (2023). Čitalačke navike studenata u digitalno doba. U: *Međunarodni interdisciplinarni znanstveni skup Čitatelj i čitanje u digitalno doba* (str. 21-36).
9. Berman, R. A. (1988). On the ability to relate events in narrative. *Discourse processes*, 11(4), 469-497.
10. Berman, R. A. (2008). The psycholinguistics of developing text construction. *Journal of child Language*, 35(4), 735-771.
11. Bigozzi, L. i Vettori, G. (2016). To tell a story, to write it: developmental patterns of narrative skills from preschool to first grade. *European Journal of Psychology of Education*, 31, 461-477.
12. Bitetti, D. i Hammer, C. S. (2016). The home literacy environment and the English narrative development of Spanish–English bilingual children. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 59(5), 1159-1171.

13. Bitetti, D., Hammer, C. S. i López, L. M. (2020). The narrative macrostructure production of Spanish–English bilingual preschoolers: Within-and cross-language relations. *Applied psycholinguistics*, 41(1), 79-106.
14. Boerma, I. E., Mol, S. E. i Jolles, J. (2018). Parents adjust the quality of their home literacy environment to the reading interest of their third to sixth graders. *Parenting*, 18(4), 243-261.
15. Brown, G. i Yule, G. (1983). *Discourse analysis*. Cambridge university press.
16. Clark, C. i Rumbold, K. (2006). Reading for Pleasure: A Research Overview. *National Literacy Trust*.
17. Covington, M. A. i McFall, J. D. (2010). Cutting the Gordian knot: The moving-average type–token ratio (MATTR). *Journal of quantitative linguistics*, 17(2), 94-100.
18. Craig, H. K., Washington, J. A. i Thompson-Porter, C. (1998). Average C-unit lengths in the discourse of African American children from low-income, urban homes. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 41(2), 433-444.
19. Cunningham, A. E. i Stanovich, K. E. (1998). What reading does for the mind. *American Educator*, 22(1&2), 8-15.
20. Cupp, G. M., Dyer, P. A., Morrison, T. F. i Tracz, S. M. (1990). The Relationship between Pleasure Reading, Textbook Reading & Academic Success. *Journal of College Reading and Learning*, 23(1), 10–19.
21. Curenton, S. M. (2011). Understanding the landscapes of stories: the association between preschoolers' narrative comprehension and production skills and cognitive abilities. *Early Child Development and Care*, 181(6), 791–808.
22. Davies, P., Shanks, B. i Davies, K. (2004). Improving narrative skills in young children with delayed language development. *Educational review*, 56(3), 271-286.
23. Dobravac, G. i Zuliani Blašković, Đ. (2022). Kućno okružje za razvoj pismenosti i pripovijedanje hrvatsko-talijanske dvojezične djece. *Strani jezici: časopis za primijenjenu lingvistiku*, 51(2), 233-256.
24. Fekonja-Peklaj, U., Marjanovič-Umek, L. i Kranjc, S. (2010). Children's storytelling: the effect of preschool and family environment. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18(1), 55–73.
25. Gagarina, N., Klop, D., Kunnari, S., Tantele, K., Välimaa, T., Balčiūnienė, I., Bohnacker, U. i Walters, J. (2012). MAIN: Multilingual Assessment Instrument for Narratives. *ZAS Papers in Linguistics*, 56, 1-155.

26. Gallik, J. D. (1999). Do They Read for Pleasure? Recreational Reading Habits of College Students. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 42(6), 480–488.
27. Geelhand, P., Papastamou, F., Deliens, G. i Kissine, M. (2020). Narrative production in autistic adults: A systematic analysis of the microstructure, macrostructure and internal state language. *Journal of Pragmatics*, 164, 57-81.
28. Gottfried, A. W., Schlackman, J., Gottfried, A. E. i Boutin-Martinez, A. S. (2015). Parental Provision of Early Literacy Environment as Related to Reading and Educational Outcomes Across the Academic Lifespan. *Parenting*, 15(1), 24–38.
29. Griffin, E. A. i Morrison, F. J. (1997). The Unique Contribution of Home Literacy Environment to Differences in Early Literacy Skills. *Early Child Development and Care*, 127(1), 233–243.
30. Griffin, T. M., Hemphill, L., Camp, L. i Wolf, D. P. (2004). Oral discourse in the preschool years and later literacy skills. *First language*, 24(2), 123-147.
31. Grøver, V., Snow, C. E., Evans, L. i Strømme, H. (2023). Overlooked advantages of interactive book reading in early childhood? A systematic review and research agenda. *Acta psychologica*, 239, 103997.
32. Hamilton, L. G., O'Halloran, I. i Cutting, N. (2021). Individual differences in narrative production in late childhood: Associations with age and fiction reading experience. *First Language*, 41(2), 179-199.
33. Hopper, R. (2005). What are teenagers reading? Adolescent fiction reading habits and reading choices. *Literacy*, 39(3), 113-120.
34. Hržica, G. i Kraljević, J. (2007). Rječnički brzac u jezičnome usvajanju. *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, 2(4), 293-307.
35. Hržica, G. i Kuvač Kraljević, J. (2020). The Croatian adaptation of the Multilingual Assessment Instrument for Narratives. *ZAS Papers in Linguistics*, 64, 37-44.
36. Hržica, G. i Roch, M. (2020). Lexical diversity in bilingual speakers of Croatian and Italian. U: *Language Impairment in Multilingual Setting*, (str. 100-129). John Benjamins.
37. Hržica, G. i Trtanj, I. (2021). Mjere rječničke raznolikosti u pričama djece predškolske i rane školske dobi. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 47(1), 105-126.
38. Hržica, G., Košutar, S. i Kramarić, M. (2019). Rječnička raznolikost pisanih tekstova osoba s razvojnim jezičnim poremećajem. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 55(2), 14-30.

39. Hržica, G., Roch, M., Hozdić, N., Knežević, D. i Smiljanić, M. (2015). The role of reading and active reading in language development. U: *Peti kongres hrvatskih logopeda*.
40. Hržica, G., Trtanj, I. i Košutar, S. (2021). Zašto je lisica iza grma? Struktura priče djece i odraslih govornika. U: *10. međunarodni znanstveni skup Dijete i jezik danas: Čitanje u suvremenom okruženju* (str. 27-27).
41. Huang, S., Capps, M., Blacklock, J. i Garza, M. (2014). Reading habits of college students in the United States. *Reading Psychology*, 35(5), 437-467.
42. Hunt, K. W. (1965). Grammatical Structures Written at Three Grade Levels. NCTE Research Report No. 3.
43. Jozipović, M., Hržica, G. i Košutar, S. (2021). Kohezija u pripovjednom diskursu osoba s afazijom. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 47(2).
44. Justice, L. M., Bowles, R. P., Kaderavek, J. N., Ukrainetz, T. A., Eisenberg, S. L. i Gillam, R. B. (2006). The Index of Narrative Microstructure: A Clinical Tool for Analyzing School-Age Children's Narrative Performances. *American Journal of Speech-Language Pathology*. 15(2), 177-191.
45. Karalı, F. S., Maviş, İ. i Cinar, N. (2023). Comparison of language and narrative features of individuals among amnesic mild cognitive impairment and healthy adults. *Current Psychology*, 42(29), 25584-25593.
46. Karlsen, J., Geva, E. i Lyster, S. A. (2016). Cognitive, linguistic, and contextual factors in Norwegian second language learner's narrative production. *Applied Psycholinguistics*, 37(5), 1117-1145.
47. Kelić, M., Hržica, G. i Kuvač Kraljević, J. (2012). Mjere jezičnog razvoja kao pokazatelji posebnih jezičnih teškoća. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 48(2), 23-40.
48. King, D., Dockrell, J. i Stuart, M. (2014). Constructing fictional stories: a study of story narratives by children with autistic spectrum disorder. *Research in developmental disabilities*, 35(10), 2438-2449.
49. Klauda, S. L. (2009). The role of parents in adolescents' reading motivation and activity. *Educational Psychology Review*, 21, 325-363.
50. Košutar, S., Kramarić, M. i Hržica, G. (2022). The relationship between narrative microstructure and macrostructure: Differences between six-and eight-year-olds. *Psychology of Language and Communication*, 26(1), 126-153.

51. Kuvač, J. i Palmović, M. (2007). *Metodologija istraživanja dječjeg jezika*. Naklada Slap.
52. Kyle, K. (2019). Measuring lexical richness. U: *The Routledge handbook of vocabulary studies* (str. 454-476). Routledge.
53. Kyle, K. i Crossley, S. A. (2015). Automatically assessing lexical sophistication: Indices, tools, findings, and application. *Tesol Quarterly*, 49(4), 757-786.
54. Lenček, M. i Užarević, M. (2016). Rana pismenost-vrijednost procjene. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 52(2), 42-59.
55. Leseman, P. P., Scheele, A. F., Mayo, A. Y. i Messer, M. H. (2007). Home literacy as a special language environment to prepare children for school. *Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*, 10, 334-355.
56. Lever, R. i Sénéchal, M. (2011). Discussing stories: On how a dialogic reading intervention improves kindergartners' oral narrative construction. *Journal of experimental child psychology*, 108(1), 1-24.
57. Lintunen, P. i Mäkilä, M. (2014). Measuring syntactic complexity in spoken and written learner language: comparing the incomparable?. *Research in Language*, 12(4), 377-399.
58. Mäkinen, L., Loukusa, S., Laukkanen, P., Leinonen, E. i Kunnari, S. (2014). Linguistic and pragmatic aspects of narration in Finnish typically developing children and children with specific language impairment. *Clinical linguistics & phonetics*, 28(6), 413-427.
59. McCabe, A. i Rollins, P. R. (1994). Assessment of Preschool Narrative Skills. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 3(1), 45-56.
60. Miranda, A., Baixauli, I. i Colomer, C. (2013). Narrative writing competence and internal state terms of young adults clinically diagnosed with childhood attention deficit hyperactivity disorder. *Research in Developmental Disabilities*, 34(6), 1938-1950.
61. Montag, J. L. i MacDonald, M. C. (2015). Text exposure predicts spoken production of complex sentences in eight- and twelve-year-old children. *Journal of Experimental Psychology: General*, 144(2), 447-468.
62. Mozzanica, F., Ambrogio, F., Salvadorini, R., Sai, E., Pozzoli, R., Barillari, M. R., Scarponi, L. i Schindler, A. (2016). The Relationship between Socioeconomic Status and Narrative Abilities in a Group of Italian Normally Developing Children. *Folia Phoniatica et Logopaedica*, 68, 134-140.

63. Nippold, M. A. (2000). Language development during the adolescent years: Aspects of pragmatics, syntax, and semantics. *Topics in Language Disorders*, 20(2), 15–28.
64. Nippold, M. A. (2002). Lexical learning in school-age children, adolescents, and adults: A process where language and literacy converge. *Journal of child language*, 29(2), 449-488.
65. Nippold, M. A., Duthie, J. K. i Larsen, J. (2005). Literacy as a leisure activity. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 36(2), 93-102.
66. Nippold, M. A., Frantz-Kaspar, M. W., Cramond, P. M., Kirk, C., Hayward-Mayhew, C. i MacKinnon, M. (2014). Conversational and narrative speaking in adolescents: Examining the use of complex syntax. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 57, 876–886.
67. Nippold, M. A., Frantz-Kaspar, M. W., i Vigeland, L. M. (2017). Spoken language production in young adults: Examining syntactic complexity. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 60, 1339–1347.
68. Nippold, M. A., Hesketh, L. J., Duthie, J. K. i Mansfield, T. C. (2005). Conversational Versus Expository Discourse. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 48(5), 1048–1064.
69. Norbury, C. F., Gemmell, T. i Paul, R. (2014). Pragmatics abilities in narrative production: A cross-disorder comparison. *Journal of child language*, 41(3), 485-510.
70. Notten, N. i Becker, B. (2017). Early home literacy and adolescents' online reading behavior in comparative perspective. *International journal of comparative sociology*, 58(6), 475-493.
71. Ravid, D. (2006). Semantic development in textual contexts during the school years: Noun scale analyses. *Journal of Child Language*, 33(4), 791-821.
72. Reed, V. A., MacMillan, V. i McLeod, S. (2001). Elucidating the effects of different definitions of 'utterance' on selected syntactic measures of older children's language samples. *Asia Pacific Journal of Speech, Language and Hearing*, 6(1), 39-45.
73. Reese, E., Suggate, S., Long, J. i Schaughency, E. (2010). Children's oral narrative and reading skills in the first three years of reading instruction. *Reading and Writing*, 23(6), 627–644.
74. Rollins, P. R. (2014). Narrative skills in young adults with high-functioning autism spectrum disorders. *Communication Disorders Quarterly*, 36(1), 21-28.
75. Salem, A. A. G. G., Ferreira da Silva, P., Felizardo, D., Holz, M. R. i Fonseca, R. P. (2023). Does the frequency of reading and writing habits contribute to executive

- functions, intelligence, and learning in adolescents with healthy development?
Applied Neuropsychology: Child, 12(1), 34-44.
76. Scott, C. M. i Stokes, S. L. (1995). Measures of syntax in school-age children and adolescents. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 26(4), 309-319.
77. Sherratt, S. i Bryan, K. (2019). Textual cohesion in oral narrative and procedural discourse: the effects of ageing and cognitive skills. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 54(1), 95-109.
78. Shimray, S. R., Keerti, C. i Ramaiah, C. K. (2015). An overview of mobile reading habits. *DESIDOC Journal of Library & Information Technology*, 35(5), 343-354.
79. Silva, A. C. F., Ferreira, A. A. i Queiroga, B. A. M. (2014.) Development of oral narrative and education level of mother. *Revista CEFAC*, 16(1), 174-186.
80. Silva, M. L., Abchi, V. S. i Borzone, A. (2010). Subordinated clauses usage and assessment of syntactic maturity: A comparison of oral and written retellings in beginning writers. *Journal of Writing Research*, 2(1), 47-64.
81. Smith, M. C. (1990). Reading habits and attitudes of adults at different levels of education and occupation. *Reading Research and Instruction*, 30(1), 50–58.
82. Stanić, S. i Jelača, L. (2017). Društveni kontekst čitanja i knjige: mišljenja i stavovi učenika. *Journal for Pedagogical & Educational Matters/Školski Vjesnik*, 66(2).
83. Stein, N. L. i Glenn, C. G. (1979). An analysis of story comprehension in elementary school children. *New directions in discourse processing*, 2(1979), 53-120.
84. Stokmans, M. J. (1999). Reading attitude and its effect on leisure time reading. *Poetics*, 26(4), 245-261.
85. Strommen, L. T. i Mates, B. F. (2004). Learning to love reading: Interviews with older children and teens. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 48(3), 188-200.
86. Stubbs, M. (1983). *Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*. Chicago: The University of Chicago Press.
87. Suganya, V. i Kalaivani, M. (2023). Reading Habits, Attitudes, and Preferences of College Students and their Perceived Benefits on One's Knowledge and Skills. *Academy of Marketing Studies Journal*, 27(6).
88. Summers, K. (2013). Adult reading habits and preferences in relation to gender differences. *Reference and User Services Quarterly*, 52(3), 243-249.
89. Sun, L. i Nippold, M. A. (2012). Narrative Writing in Children and Adolescents: Examining the Literate Lexicon. *Language Speech and Hearing Services in Schools*, 43(1), 2.

90. Trtanj, I. Mikić Čolić, A. (2019). Sintaktička složenost i subordinacija u pisanome diskursu inojezičnih govornika hrvatskoga. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 45(2).
91. Trtanj, I., i Kuvač Kraljević, J. (2017). Jezična i govorna obilježja dječjega pripovjednog diskursa: analiza na mikrostrukturnoj razini. *Govor*, 34(1), 53-69.
92. Waters, T. E., Köber, C., Raby, K. L., Habermas, T. i Fivush, R. (2019). Consistency and stability of narrative coherence: An examination of personal narrative as a domain of adult personality. *Journal of personality*, 87(2), 151-162.
93. Wiescholak, S., Hilkenmeier, J., Greiner, C. i Buhl, H. M. (2018). Six-year-olds' perception of home literacy environment and its influence on children's literacy enjoyment, frequency, and early literacy skills. *Reading Psychology*, 39(1), 41–68.
94. Yeo, L. S., Ong, W. W. i Ng, C. M. (2014). The Home Literacy Environment and Preschool Children's Reading Skills and Interest. *Early Education and Development*, 25(6), 791–814.